

АКТУАЛИЗИРАНА
СТРАТЕГИЯ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНИ
ВЪЗМОЖНОСТИ
НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ 2008 – 2015 Г.

СОФИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.
I. ВЪВЕДЕНИЕ	3
II. ЕВРОПЕЙСКА РАМКА	4
III. НАЦИОНАЛНА РАМКА ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕ ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ 2008 – 2015 Г.	5
IV. АНАЛИЗ НА ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКАТА РАМКА	7
V. ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ 2008-2015 Г.	19
Цел 1 <i>Създаване на адаптирана към нуждите на хората с увреждания среда</i>	20
Цел 2 <i>Промяна на модела на грижа за деца с увреждания от настаняването им в специализирани институции към грижи в семейна среда</i>	21
Цел 3 <i>Гарантиран достъп до качествено образование на хората с увреждания</i>	22
Цел 4 <i>Осигуряване на комплексна медицинска и социална рехабилитация. Помощните средства, приспособления и съоръжения (ПСПС) и медицинските изделия</i>	23
Цел 5 <i>Разширяване възможностите за трудова заетост при хората с увреждания и включването им в различни програми за осигуряване на подходящи работни места</i>	24
Цел 6 <i>Приоритетно развитие на социалните услуги в общността. Развитие на алтернативните форми на услуги</i>	25
Цел 7 <i>Осигуряване на равни възможности за спорт, отдих, туризъм и участие в културния живот</i>	27
Цел 8 <i>Повишаване степента на информираност на обществото за проблемите и възможностите на хората с увреждания и промяна в обществените нагласи спрямо тях</i>	28
VI. МЕХАНИЗЪМ ЗА МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА НАСОКИТЕ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ 2008 – 2015 Г.	28
VII. ФИНАНСОВО ОСИГУРЯВАНЕ	28

ВЪВЕДЕНИЕ

Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г. има за цел ефективно прилагане на политиката на българското правителство, насочена към подобряване качеството на живот на хората с увреждания, недопускане на дискриминация по признак „увреждане”, осигуряване на равни възможности, пълноценно и активно участие във всички области на обществения живот.

Стратегията очертава конкретните мерки, които е необходимо да се осъществят, за да се премахнат всички бариери (психологически, образователни, социални, културни, професионални, финансови и архитектурни) пред социалното включване и равноправната интеграция на хората с увреждания.

Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г. се приема в изпълнение на препоръките на Съвета на Европа, добрите практики на държавите-членки на ЕС, принципите в Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, Стандартните правила на ООН за равнопоставеност и равни възможности на хората с увреждания, Конвенцията на ООН за правата на детето и др.

Настоящият документ е актуализиран вариант на Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г. Актуализацията е извършена през 2012 година в съответствие с механизма за мониторинг на изпълнението на насоките за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания, заложен в Стратегията, който предвижда тази актуализация на четвъртата година от нейното приемане.

Националната стратегия е основния документ, който формулира приоритетните направления и задачи в областта на политиката за хората с увреждания, свързани с прехода от медицинския към социалния модел и подхода, ориентиран към спазване правата на хората с увреждания.

Визията за развитие на политиката за хората с увреждания е свързана с насърчаване, защитаване и гарантиране на пълноценното и равноправно упражняване на всички човешки права и основни свободи от хората с увреждания, както и зачитане на вътрешно присъщото им човешко достойнство.

Водещите принципи при изпълнение на стратегията се основават на активното сътрудничество с представители на организациите на и за хората с увреждания, зачитане на свободата на личния избор, независимост, недопускане на дискриминация, достъпност, пълноценно и ефективно участие и включване в обществото, както и проява на уважение към различията и приемане на хората с увреждания като част от човешкото многообразие и човешкия род.

Изпълнението на Стратегията ще продължи до 2015 г., време, през което в резултат на ратификацията на най-големия документ от нашата страна, а именно Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, предстоят редица промени, които ще бъдат заложен в двугодишния План за действие, съдържащ мерки за привеждане на нормативната уредба в областта на хората с увреждания, в съответствие с разпоредбите на Конвенцията на ООН. Периодът до 2015 г. е маркиран с активна политика за промяна и доразвитие на нормативната база, политики и практики за хората с увреждания за адекватно посрещане нуждите на хората с различни видове увреждания и осигуряване на равни възможности във всички области на обществения живот.

ЕВРОПЕЙСКА РАМКА

Лицата с увреждания са приблизително 10 – 15 % от населението на Европейския съюз, като по-голямата част от тях са хора в напреднала възраст и в риск от изпадане в бедност.

Подписаният през 1997 г. в Амстердам Договор за създаването на Европейските общности (ДЕО) въвежда специални изисквания на ниво ЕС относно недопускането на дискриминация и осигуряването на равни възможности и борба със социалната изолация на хората с увреждания. Съгласно Декларация 22 от Заключителния акт на Амстердамския договор европейските институции са задължени да отчитат нуждите на хората с увреждания, когато приемат мерки за синхронизиране на законодателството на държавите-членки съгласно изискванията на Общия пазар.

През 1998 г. Европейската комисия прие Кодекс на добрите практики за заетост на хората с увреждания, а през май 1999 г. социалните партньори формално приемат Съвместна декларация относно заетостта на хората с увреждания.

В Европейската стратегия за заетост и насоките към нея официално се признават и формулират проблеми, с които се сблъскват хората с увреждания при намирането и задържането на работа. В Насока 7 „Борба срещу дискриминацията и насърчаване на социалното включване посредством достъп до работа“ държавите-членки постигат съгласие да „въведат подходящи мерки, за да посрещнат нуждите на лицата с увреждания, етническите малцинства и работниците имигранти, свързани с тяхната интеграция на трудовия пазар, и да определят национални цели за постигането на тези мерки“.

По време на Европейския съвет от Лисабон през 2000 г. Европейският съюз си постави амбициозната цел да стане „най-конкурентноспособната и динамична, основана на знанието икономика в света, способна да има стабилно икономическо развитие с повече и по-добри работни места и по-голяма социална кохезия“. Приет е „Откритият метод на координация за социална защита и социално включване“, важна част в осъществяване на грижа за хората със специални потребности, а уврежданията са сред индикаторите за измерване на напредъка по националните планове за действие към Стратегиите по социално включване.

На 27 ноември 2000 г. Европейският съвет прие Директива 2000/78/ЕО, с която се въвежда обща рамка за недопускане на дискриминация по признак раса, етнически произход, вяра, религия, пол, увреждане и сексуална ориентация, както и равно третиране при наемане на работа и упражняване правото на труд. Това е първата законодателна мярка на Общностно ниво, която предоставя защита срещу дискриминация на хората с увреждания в работна среда.

На 3 май 2008 г. влезе в сила Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и Факултативният протокол към нея, а от началото на 2011 г. Европейският съюз е вече страна по нея след като я ратифицира. Конвенцията е първият правнозадължителен международен инструмент в областта на правата на човека, по който Европейският съюз (ЕС) като международно-правно обединение от държави е страна, наред с държавите-членки. Официалното присъединяване към Конвенцията датира от 23

октомври 2010 г., а поетите от него задължения и ангажименти са отразени в новата Европейска стратегия за хората с увреждания за периода 2010-2020 г.: „Подновен ангажимент за Европа без бариери“. Стратегията има за цел да осигури равноправното упражняване на основни човешки права от хората с увреждания, като необходимо условие за гарантиране в пълна степен на възможността за пълноценно участие в обществото и в европейската икономика, по-специално посредством единния пазар.

НАЦИОНАЛНА РАМКА ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕ ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ 2008 – 2015 Г.

Република България развива законодателство, създаващо правни гаранции за недопускане на дискриминация и провежда последователна политика по тяхното прилагане, както и за създаване на равни възможности и социално включване на уязвимите групи в обществото, в т.ч. хората с увреждания. Защита на правата и основните свободи на човека и утвърждаването на общоприетите стандарти в тази област са основен приоритет в политиката на Република България.

Страната ни е ратифицирала редица международни документи, с които гарантира защитата и интересите на всички граждани, намиращи се под нейна юрисдикция:

- Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания – 2012;
- Европейската социална харта (ревизирана) – 2000;
- Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и първия допълнителен протокол към нея - 1992;
- Международния пакт за граждански и политически права и Международния пакт за икономически, социални и културни права - 1970.

Република България спазва препоръките на Съвета на Европа, отправени към всички правителства да работят активно в областта на интегрирането на хората с увреждания, като им осигуряват заетост и все по-благоприятни условия на живот. Нашата страна също така следва насоките в „Европейска стратегия за хората с увреждания за периода 2010 – 2020 г.: Подновен ангажимент за Европа без бариери“ на Европейския съюз.

Законът за интеграция на хората с увреждания създава условия за ползване на правата от хората с увреждания за самоопределяне и пълноценно участие в живота на страната.

Със закона се гарантира създаването на такава среда, в която хората с увреждания са възможно най-независими, като в същото време се запазват правата им на социална защита, адекватни социални услуги, интегрирано образование и обучение, подходяща работна среда, възможности за културни и спортни изяви и др. Законът въвежда и антидискриминационни мерки като недопуска пряка или непряка дискриминация спрямо хората с увреждания.

Съществен момент в Закона за интеграция на хората с увреждания е оценяването на увреждането и на възможностите за интеграция. Оценяването на увреждането се извършва чрез медицинска експертиза и социална оценка. Социалната оценка се осъществява на основата на медицинската експертиза и има за цел да установи потребностите от

рехабилитация на човека с увреждане, неговите възможности за професионална реализация и за социална интеграция.

За подобряване на социалния статус на хората с увреждания е въведена месечна добавка за социална интеграция. Тя е диференцирана и представлява парични средства, които допълват собствените доходи на хората с увреждания и са предназначени за покриване на допълнителните им разходи за транспортни, информационни и телекомуникационни услуги, образование, квалификация, достъпна информация, обучение, лекарства, диетично хранене, балнеолечение и рехабилитация и др. За подобряване на социалния статус на хората с увреждания са въведени и различни форми на заетост в интегрирана работна среда, в специализирана работна среда и започване на самостоятелен бизнес.

Законът за защита от дискриминация доразвива конституционния принцип за забрана на дискриминацията и равенство пред закона, съдържащ се в член 6 от Конституцията на Република България, като въвежда механизми за неговото прилагане на практика. Той има за цел да се осигури на всички лица (включително и хората с увреждания) правото на равенство пред закона, равенство в третирането и във възможностите за участие в обществения живот. В закона се дефинират пряката и непряка дискриминация, преследването (виктимизация), подбуждането към дискриминация, тормозът, сексуалният тормоз и расовата сегрегация. Предвидени са редица изключения, при които различното третиране на лица не се счита за дискриминация. Не се считат за дискриминация и специалните мерки в полза на лица или групи, с цел изравняване на възможностите им, докато тези мерки са необходими. Съгласно разпоредбата на чл. 5 от Закона изграждането и поддържането на архитектурна среда, която затруднява достъпа на лица с увреждания до публични места, се смята за дискриминация. В него също така, се съдържа изрична разпоредба, с която работодателят се задължава да пригоди работното място към нуждите на лице с увреждания при неговото наемане или когато увреждането на лицето настъпи след наемането му на работа, освен когато разходите за това са необосновано големи и биха затруднили сериозно работодателя.

Антидискриминационни разпоредби се съдържат в Кодекса на труда, Закона за насърчаване на заетостта, Закона за социално подпомагане, Закона за закрила на детето, Закона за семейните помощи за деца и др.

Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г е разработена в съответствие с основните нормативни актове, изследвания и национални стратегически документи:

- Съвместния меморандум по социално включване на Република България;
- Националният доклад по стратегиите за социална закрила и социално включване на Република България за периода 2006 – 2008 г.;
- Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси” (2007 – 2013 г.);
- Националната програма за училищно образование и предучилищно възпитание и подготовка (2006 – 2015г.);
- Плана за действие за намаляване на броя на необхванатите и отпадащите ученици в задължителна училищна възраст (2007 – 2009 г.);
- Националният план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или хронични заболявания в системата на народната просвета;

- Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в Р България” и План за действие за нейното изпълнение;

- Национална програма за гарантиране на правата на децата с увреждания за периода 2010 – 2013 година.

През последните години в Европа се развиха динамични политически, икономически, социални и технологични промени. Възможностите и предизвикателствата на глобализацията, развитието на информационните и комуникационните технологии, променящите се насоки в заетостта и безработицата, здравето и демографията, миграцията и преходът към пазарна икономика наложиха много позитивни промени и вследствие на това се повишиха надеждите и очакванията на хората. Премина се от отношение към човека с увреждане като нуждаещ се пациент без принос към обществото към приемането му като лице, което има нужда от премахване на настоящите бариери, за да заеме полагащото му се място като пълноправен участник в обществото. Тези бариери включват отношения, социални и правни бариери, както и бариери на околната среда. Това налага полагане на усилия за продължаване на действията целящи промяната на парадигмата от стария медицински модел на хората с увреждания към модела, основан на социални и човешки права.

Основната цел на Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г. е създаването на гаранции и стимули за равнопоставеност на хората с увреждания, за успешната им реализация в живота и обществото.

АНАЛИЗ НА ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКАТА РАМКА

Хората с увреждания в България са обект на нагласи и практики, наследени от миналото, когато повечето от тях са били изолирани, защитавани и обгрижвани от семействата си или от държавата. По-голямата част от тях и днес продължават да бъдат изолирани и неспособни да излязат извън домовете си както поради недостъпната архитектурна среда, така и поради ограничения брой услуги за социално включване.

Недостатъчното развитие на алтернативни услуги и грижи за деца с увреждания, както и за подпомагане на техните семейства се отразява върху броя на децата, които се отглеждат в социални заведения в системата на различни министерства. Високата степен на институционализацията им води до силно ограничаване на възможностите за добро образование и включване в живота, което от своя страна, още повече влошава шансовете на хората с увреждания за реализация на трудовия пазар, както и за участие в икономическия, социалния и културния живот на обществото.

Изключително важна предпоставка за успешното социално включване на хората с увреждания е промяна в **нагласите в обществото** спрямо тях. Все още те са доминирани от погрешни представи, съжаление, безразличие и негативизъм. Това обуславя необходимостта от провеждането на дългосрочни кампании за преодоляване на тези “субективни” бариери и за промяна на стереотипите в начина, по който се представят и възприемат увреждането и самите хора с увреждания. Много важно при този подход е хората с увреждания да се представят като носители на позитивни роли, като равнопоставени граждани в едно демократично общество. Кампанията за промяна на

обществените нагласи трябва да протича успоредно с решаването на всички проблеми, свързани с уврежданията.

Един от най-тежките проблеми за хората с увреждания – **осигуряването на достъпна среда**, все още не намира добро решение. Изискванията за проектиране и изграждане на достъпна архитектурна среда са определени с разпоредбите на Закона за устройство на територията и с издадените на негово основание нормативни актове. Конкретните технически изисквания за осигуряване на достъпна среда са въведени със специална наредба, издадена на основание чл. 169, ал. 2 от закона. Отделни изисквания по отношение на достъпността са разписани и в редица други наредби с технически норми за проектиране. Създадени са нормативни изисквания за проектиране, изграждане и поддържане на достъпна среда за урбанизираните територии, за сградите, съоръженията и техните елементи, вкл. за основните влагани в строежите продукти, свързани с достъпната среда.

По този начин е изпълнено изискването на чл. 9 от Конвенцията на ООН за защита правата на хората с увреждания относно предприемането на подходящи мерки за разработването и обнародването на минимални стандарти за достъпност на сградите и съоръженията и насърчаване прилагането на подходящи форми на помощ и подкрепа за хора с увреждания.

Следва да се създадат условия за подобряване изпълнението на изискването на чл. 9 от Конвенцията за осъществяване на мониторинг върху изпълнението на минималните стандарти за достъпност на съществуващи сгради и съоръжения за обществено обслужване, за което все още не е налице пълна готовност.

В голяма част от общините в страната има положителен обществен отзвук и нагласи относно осигуряването на достъпна среда за хората с увреждания. Спонсори предоставят средства за адаптиране на сгради, училища, културни институции, в общинските бюджети също се заделят средства за тази цел. Необходимо е да се създаде добра координация между местните власти и държавната администрация за събиране на информация по изпълнението на мерките за създаване на достъпна среда. В тази посока особено важна е ролята на областните съвети за регионално развитие, на общинските органи, както и на обществените съвети, които трябва да окажат необходимото съдействие и помощ.

За разширяване на възможностите на хората с увреждания до **достъпен транспорт и транспортни услуги**, поетапно основните железопътни гари се оборудват с пунктове за информация, диспечеринг и медицински грижи. Пуснати са в експлоатация по основните жп линии специализирани жп вагони с обособени места за трудноподвижни хора и техните колички и придружители. Изградени са санитарни възли за хората с увреждания в съответствие с европейските стандарти. Поетапно се изпълнява програма за скосяване на перони, тротоари и др. за осигуряване на възможност за придвижване с инвалидна количка.

Съвместно с общините в гр. София, Пловдив, Варна, Стара Загора и Бургас са определени и обозначени паркоместа пред приемните сгради на жп гарите за паркиране на лични и специализирани автомобили на трудноподвижни лица, включително и лица с увреждания.

Съгласно новите разпоредби на Закона за движение по пътищата са въведени карти за паркиране на хората с увреждания, както и сериозни санкции при нарушение, които осигуряват свободен достъп до паркоместата, определени за хората с увреждания.

Пуснатият в експлоатация нов терминал на Летище София също е съоръжен със специализирани движещи се пътеки и асансьори за трудно подвижни лица. На международните летища в София, Варна и Бургас функционират специализирани автомобили за транспортиране на несамостоятелни пътници от въздухоплавателните средства до терминалите и обратно (амболифтове). Изградени са специализирани сервизни помещения за трудноподвижните лица. Тези летища разполагат и със закупени собствени инвалидни колички, които се предоставят на желаещите по заявка.

Паралелно с това в градския транспорт са пуснати в експлоатация автобуси и трамваи с падащ борд, както и специализирани автобуси за трудно подвижни лица.

С оглед осигуряването на достъпна среда за хора с увреждания са адаптирани подходите на голяма част от административните сгради и сградите на лечебните заведения за извънболнична и болнична помощ в страната, както и в спортните обекти и съоръжения.

Инициативи, подпомагащи премахването на архитектурните бариери на спортните обекти и съоръжения. Министерството на физическото възпитание и спорта и Министерството на образованието, младежта и науката в сътрудничество с общините, спортните федерации и спортните клубове създават условия за социална интеграция на хората с увреждания чрез:

- Приспособяване и предоставяне на спортните обекти и съоръжения за ползване на хора с увреждания;
- Популяризиране на спортни прояви на хора с увреждания чрез средствата за масова комуникация.

Министерството на културата съдейства за **приобщаването на хората с увреждания към духовния живот на страната ни в няколко направления**. На първо място е грижата за създаване на условия за физически достъп до сградите на културните институции. През последните две години Министерството на културата е сключило 24 договора за изпълнение на проекти по оперативна програма „Регионално развитие” за основен ремонт и реконструкция на културни институти и социализация на паметници на културата със задължително условие за осигуряване на достъп за хора с увреждания. Основен приоритет за министерството е адаптирането на училищата по изкуства и култура за образователните нужди на деца с увреждания.

Понастоящем в тези училища се обучават 45 деца със специални образователни потребности. За 26 от тях е подсигурено ресурсно подпомагане. Също така, ученици със специални образователни потребности получават стипендии, в това число и стипендии за деца с изявени дарби.

„По линия на Оперативна програма „Регионално развитие” /ОПРР/ 2007-2013 г. се финансират инфраструктурни дейности, свързани с ремонт, реконструкция и осигуряване на достъпна архитектурна среда за хора с увреждания в държавна и общинска образователна, здравна, социална инфраструктура и градска среда, включително и достъпност на туристически обекти.

Общо 16 схеми за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ допринасят за подобряване достъпа до основни услуги и инфраструктура на хора с увреждания

Ключов критерий за избор на проектите по обявените схеми е отчитане на потребностите на групите в неравностойно положение и създаване на достъпна архитектурна среда за хора с увреждания.

Основен приоритет в изпълнението на ОПРР е деинституционализация на дейностите за деца, настанени в домове за деца с умствени и физически увреждания и деца с увреждания над 3 години, настанени в домове за медико-социални грижи. В изпълнение на този приоритет по ОПРР е обявена схема BG161PO001/1.1-12/2011 „Подкрепа за деинституционализация на социални институции, предлагащи услуги за деца в риск”, чийто финансов ресурс е в размер на 107 млн. лева. Бенефициенти по схемата са 62 общини, попадащи в обхвата на градските агломерации, определени съгласно Националната карта на резидентните грижи. Предвижда се на територията им да бъдат изградени 133 центрове за настаняване от семеен тип и 33 защитени жилища.

Друг важен аспект в помощ на хората с увреждания е в рамките на Операция 1.5 „Системи за устойчив градски транспорт” по ОПРР, където се предвиждат мерки свързани с подобряване на общата достъпност на системата на градски транспорт в седемте големи града на България /София, Варна, Пловдив, Бургас, Стара Загора, Русе и Плевен/ за всички пътници, като специално внимание е обърнато на тези със специфични двигателни потребности: хора с различни увреждания, трудно подвижни и т.н. Дейностите включват закупуване на превозни средства за масов градски транспорт, както и осигуряване на достъпност до и от спирките на градския транспорт и звукова сигнализация.”

За успешната социо-културна интеграция на хората с увреждания и за промяна в нагласата на обществото спрямо тях, Министерството на културата подкрепя творчески проекти в областта на любителското творчество. Сред тях са фестивалът „Надмошие на духа”, който е с детска и младежка насоченост, спектаклите на театъра за хора с увреждания на сдружение „Будители-следовници”, Деветия национален празник на специфичните възможности на сляпо-глухите и др. Много от проявите на организациите, работещи в подкрепа на културната интеграция на хората с увреждания, преминават под патронажа на Министерството на културата, а през 2011 г. беше дадено и първото специално отличие на министерството за творчески постижения.

Много от дейностите за приобщаване на хората с увреждания към културния живот на обществото се инициират и осъществяват в мрежата от читалища в страната. Министерството на културата подкрепя ежегодно тяхното развитие, за да бъдат те притегателен център и за хората с увреждания. Сред читалищата се откроява дейността на националното читалище на слепите „Луи Брайл – 1928”, което получава целева субсидия за техническо оборудване за предпечатна подготовка и печат на брайлови книги. Много читалища са изградили центрове за работа с деца с увреждания, какъвто е примерът с читалище „Борба” в гр. Кнежа.

Агенцията за хората с увреждания (АХУ) също финансира проекти за осигуряване на достъпна среда и адаптиране на културни, исторически и спортни обекти с международно, национално и областно значение. Отпускат се средства за осигуряване на външен достъп до обектите, приспособяване на вътрешната среда и за изграждане и преустройство на повдигателни съоръжения.

Агенцията за хората с увреждания (АХУ) финансира проекти за осигуряване на достъпна среда и адаптиране на културни, исторически и спортни обекти с международно, национално и областно значение и осъществява контрол по изпълнението на изискванията

за достъпност. Отпускат се средства за осигуряване на външен достъп до обектите, приспособяване на вътрешната среда и за изграждане и преустройство на повдигателни съоръжения. Осигуряването на достъпна среда за хората с увреждания е постоянен процес и е необходимо осигуряването на средства на национално, регионално и местно ниво за адаптиране на архитектурната среда спрямо нуждите на тази категория лица.

Осигуряването на **комплексна рехабилитация** на хората с увреждания е задължително условие за пълноценното им включване в живота на обществото. От средствата на държавното обществено осигуряване ежегодно се финансира дейността по **профилактика и рехабилитация** на социално осигурени лица и на лица, получаващи лична пенсия за инвалидност, които са неосигурени и не са навършили възрастта за пенсиониране по общите условия. Националният осигурителен институт ежегодно провежда процедура за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация, които предоставят услугите на нуждаещите се лица в рамките на планирания бюджет и сключва договори с тях. Размерът на паричната помощ за едно лице включва средства за **диагностични и терапевтични процедури**, ношувки и частична парична помощ за хранене.

Националната здравно осигурителна каса заплаща рехабилитационни процедури в извънболничната медицинска помощ за всички здравноосигурени лица, в т.ч. и за хора с увреждания, съгласно Наредба №40 за определяне на основния пакет от здравни дейности гарантиран от бюджета на НЗОК. НЗОК заплаща за 9 броя клинични пътеки за здравноосигурени лица в обхвата на основния пакет от здравни дейности гарантиран от бюджета на НЗОК:

- „Физикална терапия и рехабилитация при първични мускулни увреждания и спинална мускулна атрофия“;
- „Физикална терапия и рехабилитация на болести на централна нервна система“;
- „Физикална терапия и рехабилитация след инфаркт на миокарда“;
- „Физикална терапия и рехабилитация след сърдечни операции“;
- „Физикална терапия и рехабилитация при детска церебрална парализа“;
- „Физикална терапия и рехабилитация при болести на периферна нервна система“;
- „Физикална терапия и рехабилитация при родова травма на централна нервна система“;
- „Физикална терапия и рехабилитация при родова травма на периферна нервна система“;
- „Физикална терапия и рехабилитация при болести на опорно-двигателен апарат“.

Рехабилитацията на хората с увреждания е цялостен процес и трябва да се създават програми и структури, които да осигуряват последователното провеждане на стъпките от този процес, а именно – медицинска, професионална и социална рехабилитация.

Особено остър е проблемът с достъпа до медицинска рехабилитация. Целта на медицинската рехабилитация е да ограничи или да намали последиците от увреждането или заболяването и да възстанови или подобри физическите и/или менталните функции, поради което тя е най-съществената и неотменима част от цялостния процес на рехабилитация.

Осигуряването с **помощните средства, приспособления и съоръжения и медицинските изделия** е първата и най-важна стъпка в рехабилитационния процес, основната цел на която е постигане на максимална независимост на хората с увреждания и

интеграцията им в обществото. На 12 юни 2007 г. влезе в сила Законът за медицинските изделия, по смисъла на който над 98 % от предоставяните до сега по реда на Закона за интеграция на хората с увреждания помощни средства, приспособления и съоръжения са медицински изделия. С оглед ефективното прилагане на посочените нормативни актове, Министерство на труда и социалната политика синхронизира всички подзаконови нормативни актове в тази област. Създадени са механизми за контрол на дейността по предоставянето на помощни средства, приспособления и съоръжения и медицински изделия (МИ/ПСПС). Премина се от разрешителен към регистрационен режим за лицата, които осъществяват дейности по предоставяне на МИ/ПСПС. Агенцията за хората с увреждания осъществява регулярен мониторинг по спазване изискванията на нормативната уредба за предоставянето им на правоимащите лица и при установени нарушения прилага предвидените в нормативната уредба административно-наказателни санкции.

Обхващането на всяко дете с увреждане в предучилищна и училищна възраст в образователната система и изграждането на съответната подкрепяща среда за него е основна дейност за достъп до качествено образование. В резултат от изпълнението на дейностите по изграждане на подкрепяща среда нараства броят на интегрираните деца и ученици със специални образователни потребности, ресурсните учители и другите специалисти, които подпомагат интегрираното обучение. По данни от ресурсните центрове за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности в отчетния период е осъществено ресурсно подпомагане на 10 304 деца и ученици със специални образователни потребности. Относителният дял на децата, обучавани интегрирано в детските градини е 12%, а в училищата – 88%. През последните три учебни години е налице повишаване на броя на учениците, които се обучават интегрирано. За учебната 2010/2011 г. съотношението между педагогическите специалисти и децата в интегрирана форма на обучение е 1 към 9. Необходимо е да бъдат предприети мерки по отношение повишаване броя на педагозите, работещи с интегрирано обучаваните деца.

Открити са 28 ресурсни центъра за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности. В 770 общообразователни училища и в 183 детски градини в страната се обучават интегрирано деца и ученици със специални образователни потребности.

По различни проекти на Министерство на образованието, младежта и науката е осъществено обучение на 1 300 специалисти от общообразователни училища в страната за работа с деца със специални образователни потребности в общообразователна среда.

Достъпната инфраструктура е важен фактор за осигуряване на достъп за децата в образователната система. Във връзка с подпомагане свободния достъп на деца до образователните институции през 2011 г. са реализирани няколко програми. По Национална програма „Модернизация на материалната база в училище”, модул „Създаване на достъпна архитектурна среда” се цели осигуряване на достъпна архитектурна среда за децата със СОП в детските градини, училищата и обслужващите звена. Особено голямо значение има фактът, че броят на децата в специалните и помощни училища трайно намалява. През учебната 2006/2007 г. те са 9 532, докато през учебната 2009 – 2010 година - 5 693 деца.

До края на 2013 по Оперативна програма Развитие на човешките ресурси се реализира схема „Подпомагане обучението на деца и ученици със специални образователни потребности”. Осигурени са над 8 млн.лв. за подкрепа на 40 проекта на общини, детски градини, училища и неправителствени организации, насочени към изграждане на подкрепяща среда за обучението на деца със специални образователни потребности. С продължителност до 2014 г. се реализира и схема „Включващо обучение” с бюджет 10 милиона лева. Основната цел на схемата е осигуряването на подкрепяща среда за равен достъп до образование и за отваряне на образователната система с оглед осъществяването на включващо обучение за деца със специални образователни потребности.

Образователната политика следва от една страна да води към намаляване на броя на специалните училища и увеличаване на броя на интегрираните деца със специални образователни потребности, а от друга – към определяне на нови функции на онези специални училища, които ще продължат да съществуват, насочени към обучение на деца с тежки и с множество увреждания и към насърчаване на включващото обучение – методически и със съответните специалисти.

Законът за висшето образование и подзаконовата уредба, регулираща системата на висшето образование, предвижда редица мерки, облекчаващи достъпа до висшето образование и обучение на лица с трайни увреждания. В съответствие с разпоредбите на чл.68, ал.3, т.2 от същия при облекчени условия и по ред, определени с правилника за дейността на висшето училище, се приемат лица с трайни увреждания и намалена работоспособност, успешно участвали в конкурсните изпити. Студентите, докторантите и специализантите с трайни увреждания и намалена работоспособност имат право на специални облекчения, регламентирани в правилниците на висшето училище.

Съгласно чл.3, ал.2 от ПМС№90/2000 г. за условията и реда за предоставяне на стипендии на студентите, докторантите и специализантите от държавните висши училища и научни организации (обн., ДВ, бр.44/2000 г., изм. и доп., бр.79/2009 г.) на лица с трайни увреждания, както и на тези с двама родители с трайни увреждания, стипендиите се изплащат ежемесечно. Освен това, лицата с трайни увреждания се освобождават от заплащане на такси в държавните висши училища в съответствие с чл.95, ал.6, т.2 от Закона за висшето образование.

Освен достъп до качествено образование хората с увреждания трябва да получат и възможност за **трудова реализация** в рамките на свободния пазар на работна ръка. Това е един от най-важните фактори за тяхната интеграция и самостоятелност и е залегнало като основна цел в Дългосрочната стратегия за заетост на хората с увреждания 2011 – 2020 г. и Плана за изпълнението ѝ за периода 2012 – 2013 г.

В Кодекса на труда е предвидено за работодателите, които имат повече от 50 работници и служители да определят ежегодно работни места, подходящи за хора с намалена работоспособност в размер от 4 до 10 процента от общия брой на работниците и служителите. Съгласно ЗИХУ от този брой работодателят определя не по-малко от половината за хора с трайни увреждания. Наблюдава се тенденция за намаляване на броя на установените нарушения на разпоредбите на Кодекса на труда, свързани със специалната закрила на работниците и служителите с намалена работоспособност. През 2011 г. са констатирани 295 нарушения от този вид, докато за 2010 г. те са били 456, като в тях са включени и нарушения на нормите на Закона за интеграция на хората с увреждания.

Съгласно Закона за интеграция на хората с увреждания сумите от събраните глоби се внасят в приход в Агенцията за хората с увреждания и се разходват за програми и проекти за стимулиране на трудовата заетост, както и за рехабилитация, интеграция и за изграждане на достъпна среда за хората с увреждания. Тази практика обаче все още не е широко застъпена. За това е необходимо да се повиши системният мониторинг с цел по-голяма ефективност на изпълнението на държавната политика.

Законът за интеграция на хората с увреждания, в раздела “Трудова заетост”, урежда правото на труд на хората с увреждания в интегрирана работна среда, както и правата и задълженията на работодателите. Създадени са условия в трите форми на заетост: в обичайна среда, в специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, в развитие на собствен бизнес. Министерският съвет ежегодно определя списък на стоки и услуги, чието производство се възлага на специализираните предприятия и кооперации. На тях ежегодно се отпускат субсидии по защитени проекти и програми. Субсидират се и 50 на сто от дължимите осигурителни вноски. За обичайни работодатели, получили финансиране от АХУ, се субсидират 30 процента от дължимите осигурителни вноски.

Агенцията по заетостта реализира програми и насърчителни мерки за заетост и обучение по реда на Закона за насърчаване на заетостта, насочени към осигуряване на заетост и повишаване на квалификацията на хората с трайни увреждания, както и към осигуряване на грижи в семейна среда на хора с трайни увреждания и тежко болни самотни хора.

Хората с увреждания са една от целевите групи на пазара на труда. Сложните проблеми, свързани с трудовата реализация на хората с различни увреждания обуславят прилагането на диференциран подход при обслужването им, съобразен със специфичните им потребности, здравословно състояние и придобита степен на образование.

Хората с увреждания могат да участват без ограничения във всички проекти, програми и мерки за обучение и заетост, реализирани от Агенцията по заетостта, при условие, че отговарят на изискванията за включване в съответния проект, програма или насърчителна мярка. При прилагане на насърчителните инициативи, безработните лица с увреждания се наемат на работа при условията на българското трудово и осигурително законодателство.

Сроковете и размера на средствата за субсидирана заетост се регламентирани в ЗНЗ и ППЗНЗ, като размерът им се определя ежегодно в Националния план за действие по заетостта за съответната календарна година.

С изпълнение на схемите за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”, по които Агенция по заетостта е конкретен бенефициент, на безработните и заетите хора с увреждания се оказва подкрепа да придобият или надградят своите знания, умения и компетенции и по този начин да повишат конкурентноспособността си на пазара на труда.

С цел социално включване на хората с трайни увреждания в обичайна работна среда в АХУ съществува програма за финансиране на проекти на работодатели за осигуряване, приспособяване и оборудване на работни места за лица с трайни увреждания. Агенцията за хората с увреждания предоставя безвъзмездно финансиране на проекти за започване или разширяване на самостоятелна стопанска дейност на лица с трайно намалена работоспособност. За финансиране могат да кандидатстват както собственици на еднолични дружества с трайни увреждания, така и физически лица с трайни увреждания.

Въпреки създадените законодателни условия, голяма част от хората с увреждания са лишени от добра трудова реализация. Професионалната рехабилитация на много хора с увреждания се извършва в специализирани предприятия и кооперации. Опитът досега показва, че това не води до подобряване на тяхната професионална подготовка и трудова реализация.

Агенцията за хората с увреждания предоставя субсидия за специализирани предприятия и кооперации за хората с увреждания, регистриране като такива от една и повече отчетна, финансова година. Безвъзмездните средства са за социална насоченост, за подобряване условията на работа на заетите в тях хора с трайни увреждания и с бизнес насоченост за повишаване конкурентноспособността, чрез технологично обновление и организационно усъвършенстване на тези организации и откриване на нови работни места.

Съгласно нормативната уредба Агенцията води Регистър на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания. В Регистъра са вписани 134 специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, в които работят 3 356 души. Пазарният дял на тези предприятия, както и на кооперациите за хора с увреждания, продължава да се свива, поради което се закриват и значителен брой работни места за хора с увреждания. Освен няколкото специализирани фирми за хора със слухови и зрителни увреждания, специализираните предприятия приемат главно хора, които по медицински критерии са били определени като негодни да работят на досегашното си работно място в условията на свободна пазарна конкуренция. В тези предприятия работят предимно хора с различни видове увреждания, като повечето от тях са в групата на хора с увреждания от 50 до 70% трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Специализираните предприятия ползват данъчни облекчения и преки държавни субсидии. Преобладава мнението, че голяма част от тези работни места са непродуктивни, нископроизводителни, лошо платени и не отговарят на изискванията на трудовия пазар. В сегашната си структура специализираните предприятия не предлагат на хората с увреждания добри шансове да преминат към свободния пазар на работна ръка. Чрез реализиране на дейностите по програмите, субсидирани в двете направления – социална и бизнес насоченост, специализираните предприятия дават възможност на хората с трайни увреждания, които не могат да изпълнят изискванията за реализация в обичайна работна среда да намерят своята трудова реализация.

Агенция за хората с увреждания прилага механизъм за мониторинг и контрол на ефективното и целесъобразно разходване на отпускнатите финансови средства. Тя прилага ефективен механизъм за контрол във връзка със спазване изискванията на специализираните предприятия и кооперации на и за хората с увреждания, както и във връзка с целесъобразното разходване на възстановените осигурителни вноски на работещите лица в тези предприятия.

Продължават усилията в областта на предлагането на **социални услуги**, насочени към социалното включване на хората с увреждания, съобразно техните желания и потребности. През годините бе създадена и разширявана мрежа от социални услуги за деца и семейства. При социалните услуги като инструмент за социално включване се наблюдава увеличаване на броя на предоставяните услуги в общността.

Като основен регулаторен механизъм за настаняване на деца в институции, както и за разширяването и подобряването на качеството на социалните услуги за деца с увреждания се прилага Законът за закрила на детето. Работи се по превенция на

изоставянето на деца, като усилията са насочени към постоянно осигуряване на социална и психологическа подкрепа на деца и техните семейства, в които е възникнал проблем, като се прави всичко необходимо, да не се допусне изоставянето или настаняването на тези деца в институции.

Предпоставка за насърчаване и развитие на различни форми на алтернативни услуги за деца и семейства, предоставяни в общността са действащите към 31.12.2011 г. издадени от председателя на Държавната агенция за закрила за детето 307 лиценза на доставчици за 411 социални услуги. Голяма част от услугите са предназначени основно за деца с увреждания и техните семейства или ги включват като една от целевите групи потребители.

При настаняване на деца в специализирани институции, плановете за действие по случаите се предоставят на директорите на специализираните институции. Провеждат се заседания на мултидисциплинарни екипи, на които се обсъждат настъпилите промени в развитието на всяко дете, настанено в специализирана институция. Целта е да се предприемат мерки за установяване на по-добро взаимодействие с ръководството и персонала на тези специализирани институции за въвеждането на мултидисциплинарна и междуинституционална екипност при вземането на решения за децата.

Анализът, който ДАЗД изготвя ежегодно за статуса на децата настанени в специализирани институции, служи за отправна точка за разработването и прилагането на адекватни политики и програми в процеса по деинституционализация. Водещ принцип в процеса на извеждане на децата от институциите, следван през годините е интересът на детето. Затова първо се търси начин детето да бъде настанено в семейна среда или в условия, близки до такава среда. За тази цел усилията на държавата са насочени в оказване на социална подкрепа на родителите, които трудно могат да се грижат за децата си. При подходяща политика, децата могат да се върнат в семейна среда и да бъде предотвратено изоставянето им.

Реформата и деинституционализацията стартира с домовете за деца с увреждания, където децата са най-уязвими и се намират в изолация, въпреки прилаганите програми и предприетите мерки и дейности през годините. Държавната агенция за закрила на детето изпълнява проект „Детство за всички”, чиято цел е извеждане на децата с увреждания от специализираните институции.

В изпълнение на проекта са създадени 28 регионални екипа за деинституционализация. В състава им са включени 165 души – представители на избраните 81 общини, на чиято територия ще се развиват новите услуги за деца с увреждания от домове. Направен е преглед и анализ на оценките на потребностите на всички 1 797 деца с увреждания над 3-годишна възраст и младежи, настанени в 55 институции – 23 дома за деца с умствена изостаналост, един – за деца с физически увреждания и 31 дома за медико-социални грижи. Оценките на децата са изготвени от предварително обучени мултидисциплинарни екипи, в които бяха включени 238 специалисти. Изготвена е Национална карта на услугите – нови резидентни и съпътстващи услуги.

От 2008 до 2011 г. се реализира схема „За по-добро бъдеще на децата” по Оперативна програма Развитие на човешките ресурси с бюджет 8.7 милиона лева. По нея са подкрепени 43 доставчици на социални услуги в общността, които да съдействат за изграждане на алтернативни социални услуги за деца и младежи, настанени в Домове за

медико-социални грижи за деца, деца и младежи, настанени в домове за деца с увреждания, от една страна, и за деца, настанени в домове за деца, лишени от родителска грижа и деца и младежи, напускащи специализирани институции, от друга.

През 2010 година стартира схема „Да не изоставяме нито едно дете“ с бюджет от 28 милиона лева и продължителност от 2010 г. до 2014 г. Основна цел на схемата е да подготви процеса на деинституционализация на децата с увреждания, настанени в специализирани институции. Ще бъде предоставена финансова помощ и за издръжката на новосъздадените социални услуги.

През 2011 година стартираха следните схеми по ОП РЧР:

Схема „Приеми ме“ с бюджет 15 милиона лева е с продължителност до 2013 г. Целта е подкрепа развитието на приемната грижа на местно ниво, с оглед осигуряване на заместваща грижа за деца в риск от специализираните институции и деца в риск от изоставяне в приемно семейство. Очаква се да бъде осигурена грижа в приемни семейства за най-малко 600 деца, в т.ч. деца с увреждания.

Схема „Шанс за щастливо бъдеще“ с бюджет 16.5 милиона лева е с продължителност до 2014 г. Основна цел на схемата е да подпомогне извършването на подготовката за реструктурирането на Домовете за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) от 0 до 3-годишна възраст. Ще бъде предоставена и финансова помощ за издръжката на новосъздадените социални услуги.

Схема „Живот в общността“ с бюджет от 29.3 милиона лева е с продължителност до 2013 г. Основната цел е оказване на финансова помощ за разкриването на алтернативни услуги в общността за лица, настанени в Домове за деца, лишени от родителска грижа и на лица, в т.ч. деца, с физически увреждания, психични разстройства и умствена изостаналост. Предвижда се не по-малко от 1 000 лица да се възползват от новоразкритите услуги в общността.

Държавната агенция за закрила на детето осъществява системен мониторинг и контрол върху спазването на правата на децата и на стандартите за социални услуги за деца. Мониторингът и контролът дават възможност да се анализират постиженията и слабостите при осъществяването на реформите в областите, свързани с правата на детето. Досега са осъществени няколко мащабни планови проверки относно спазването на правата на децата с увреждания в цялата страна - в помощните училища, в дневните центрове и в социално-професионалните учебни центрове.

С цел да се разширят възможностите за осигуряване на семейна среда за деца в риск и като форма на алтернативна грижа е въведен статутът на **професионалното приемно семейство** и са регламентирани отделните стъпки при осъществяването на тази нова мярка за закрила. Една от рисковите групи, които приоритетно ще бъдат настанявани в такива семейства, ще са именно децата с увреждания.

Агенцията за социално подпомагане осъществява дейност в няколко направления. Едно от тях е свързано с усъвършенстване на схемите за предоставяне на услугите личен и социален асистент в национален мащаб.

Продължава реализирането на Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“, чрез която се осигурява заетост на безработни лица, предоставящи грижи в семейна среда на лица с увреждания и тежко болни самотни хора. Целта на програмата е постигане на социална адаптивност в рамките на съществуващото увреждане и оказва съществено влияние върху намаляването на броя на настанените в специализирани

институции хора с увреждания чрез извеждането им в семейна среда и подпомага разкриването на работни места в социални услуги.

Чрез предоставяне на грижа в семейна среда на хора с трайни увреждания или тежко болни самотни хора и наемане на безработни лица като лични и социални асистенти се цели осигуряване на заетост на безработни лица за облекчаване на положението на семействата, в които има човек с трайни увреждания, нуждаещ се от постоянни грижи. Съгласно наличните данни броят на лица, включени в дейност "Личен асистент" до 31.12.2011 г. (в т.ч. и по изключение) е 3 974, а броят на лицата за месец януари 2012 г. в т.ч. и по изключение е 3 169.

По схема „Алтернативи” по ОП РЧР също се предоставя услугата „личен асистент” за тежко болни хора и хора с тежки увреждания. Тя е с продължителност до 2013 г. и бюджет от 50 милиона лева. През 2011 г. броят на обслужваните потребители на социалната услуга „личен асистент” е 9 462 лица, живеещи в 262 общини и 23 района (в Столична община). Услугата се предоставя от 9 265 лични асистента.

Друго направление от дейността на Агенцията за социално подпомагане е свързано с постепенно намаляване броя на специализираните институции за социални услуги за хора с увреждания и на местата в тях, чрез въвеждане на стимули и мерки, насочени към оставане на хората с увреждания в обичайната среда и семейството. През 2011 г. бе намален капацитетът на един Дневен център за възрастни хора с увреждания, на три Дневни центъра за стари хора, на един Център за социална рехабилитация и интеграция, както и на осем от деветте Социално учебно-професионални центъра.

Развиват се редица дневни форми за извършване на социални услуги като дневни центрове, центрове за социална рехабилитация и интеграция и др. Към 31.12.2011 г. на територията на страната са разкрити 13 нови социални услуги в общността, с общ капацитет 429 места.

През 2011 г. увеличение на капацитета е осъществено в осем Центъра за социална рехабилитация и интеграция, в един Дневен център за стари хора и в седем Дневни центъра за възрастни хора с увреждания. Към 31.01.2011 г. са открити 17 социални услуги за деца, от които 2 Центъра за обществена подкрепа, 12 Центъра за настаняване от семеен тип и 3 Преходни жилища. Общият им капацитет е 275 места. Увеличен е също така и капацитетът на 14 социални услуги за деца, с което общото увеличение е със 128 места.

Към месец март 2012 г. са открити още 14 социални услуги в общността за възрастни хора с общ капацитет 390 места.

Агенцията за социално подпомагане продължава да оказва системна методическа помощ и подкрепа на доставчиците на социални услуги вписани в Регистъра с оглед подобряване качеството на живот на хората с увреждания и техните семейства. Агенцията издава и удостоверения за вписване в регистъра на доставчиците на социални услуги. През 2011 г. са издадени 428 удостоверения за вписване в Регистъра.

За периода от 01.01.2011 г. до 31.12.2011 г. са регистрирани 211 доставчици на социални услуги, а общият им брой към 31.12.2011 г е 1 082, като всички доставчици на услуги са получили методическа подкрепа.

През 2011/12 г. Агенцията за социално подпомагане реализира проект „Развитие на системата за планиране и предоставяне на социални услуги на регионално равнище” по Оперативна програма Развитие на човешките ресурси, с който се идентифицират потребностите от развитие на интегрирани социални услуги в общността на лицата с

умствена изостаналост, психични разстройства и физически увреждания, чакащи настаняване в специализирани институции. Също така ще бъдат предложени и конкретните населени места, в които да бъдат създадени социални услуги за лицата с увреждания по операция „Живот в общността”, като се анализира степента на готовност на регионално и местно ниво за прилагане на практика на интегриран модел за социално включване на уязвими групи.

От друга страна с реализацията на този проект се инвестира в създаването на ресурс от обучители за повишаване компетентността на ангажираните институции при ефективното управление и предоставяне на социални услуги, както и представители на тези институции ще преминат през обучения за управление, контрол на качеството и възлагане на управлението на социалните услуги; за мониторинг и оценка на изпълнението на действащите стратегии за развитие на социалните услуги; за оценка на риска и осъществяване на супервизия и кризисни интервенции, както и за обслужване на потребителите в съответствие с приложимите норми и стандарти.

Схема „Помощ в дома” с бюджет 30 милиона лева по ОП РЧР ще подпомогне в периода 2012 – 2014 година, социални предприятия да предоставят почасови услуги за лична помощ, комунално-битови услуги и услуги за социално включване на лица с трайни увреждания. Схемата ще заложи на съществуващата мрежа от общински услуги и ще предостави гъвкав механизъм за задоволяване на нуждите на хората с увреждания от грижи в домашна среда, съобразен с индивидуалните им нужди. Благодарение на схемата ще бъдат създадени общински Центрове за услуги в домашна среда, а в общините, в които съществува услугата „домашен социален патронаж” тази услуга ще бъде надградена чрез създаване на Звена за услуги в домашна среда. Набирането на проектни предложения по схемата ще стартира през първата половина на 2012 г., като в нейните рамки се предвижда да бъде осигурена подкрепа за 60 новосъздадени и 100 съществуващи форми на социални предприятия.

В системата на психичното здраве Министерството на здравеопазването осъществява преход от институционална психиатрия към психиатрия и алтернативни услуги в общността за хората с психични разстройства, а също така подобряване на условията за тези лица в лечебните заведения и специализираните институции, както и гарантиране на човешките им права.

Необходимо е да продължи процесът на създаване на алтернативни услуги в общността, като дневни центрове, защитени жилища, защитени работни места, информационни центрове за тези лица в съответствие с добрите практики в държавите-членки на Съвета на Европа и на Европейския съюз.

През 2012 г. стартира схема „Съпричастност” по ОП РЧР с бюджет 5.0 млн.лв. и продължителност от 2012 до 2014 г. Тя е насочена към национално представителните организации на и за хората с увреждания, които ще могат да получат между 100 и 350 хиляди лева за реализацията на разнообразни дейности, насочени към интеграцията на хората с увреждания.

ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ 2008-2015 Г.

Цел 1

Създаване на адаптирана към нуждите на хората с увреждания среда

Направления

А. Достъпна среда за хората с увреждания

1. Физически достъп до транспортната техническа инфраструктура и нейните елементи, сградите и съоръженията за обществено обслужване (в областта на образованието и науката, здравеопазването и ветеринарната медицина, социалните услуги, културата и изкуствата, вероизповеданията, административното обслужване, търговията, общественото хранене, хотелиерството, услугите, транспорта и електронните съобщения, спорта и др.)

Механизъм за реализация на политиката на достъпност на различни нива и ефективни контролни и санкциониращи механизми.

2. Достъпен транспорт

- Специални условия за движение, спиране и паркиране на моторни превозни средства, управлявани или ползвани от хора с увреждания.

- Специални транспортни услуги за хора с увреждания, които не могат да ползват стандартните транспортни услуги или страдат от по-тежки увреждания, които не позволяват използването дори на пригоден обществен транспорт.

- Специализиран транспорт за децата с увреждания по определени маршрути (училища, детски заведения и др.).

- Осигурен автобус в големите градове по всяка автобусна линия на определен час, достъпен за хора с двигателни проблеми.

- Разширена система за транспорт “от врата до врата” за хора с тежки двигателни и множествени увреждания.

- Увеличен брой влакове, в чиито състави са включени вагони с обособени места за трудноподвижни хора и техните придружители и колички, както и санитарни възли за пътници на инвалидни колички. Пускане на влаковете по нови дестинации. Увеличаване броя на гарите, в които има служби за пътниците с увреждания, приспособени подходи, санитарни възли, телефони и др.

- Морски и въздушен транспорт, достъпен за хората с увреждания.

Б. Достъпна информация и комуникации

- Разработена държавна стратегия за достъпност на информационните услуги и документацията за различните групи хора с увреждания.

- Ефективна нормативна база, задължаваща всяка медия да осигурява част от информацията по адекватен и подходящ начин за хора с различни видове увреждания.

- Достъп до всички видове медии (печатни, електронни, аудио, аудио-визуални).

- Достъпност на телекомуникационните средства (телефони, компютри и др.).

- Достъпност на web-пространството, подходящи, достъпни он-лайн съдържание и услуги, реализиране на възможности за работа в областта на информационните технологии

чрез осигуряване на подходящо обучение, насърчаване на работа от разстояние и он-лайн набиране на кадри.

- Достъп на всички етапи до цялата информация, отнасяща се до правата и задълженията на хората с увреждания, предлаганите услуги и програми. Информацията да се предоставя в достъпна форма – визуално представяне на текст, текстови дублаж, субтитри, брайлово писмо, жестомимичен език и жестомимичен дублаж, гласов дублаж, тактилна комуникация, уголемени шрифтове, достъпни мултимедии, както и всякакви писмени, звукови, на опростен език, дикторски, допълващи и алтернативни способности, средства и формати за достъпна информация.

В. Обучение на заинтересуваните лица и институции по проблемите на достъпността по букви А и Б, засягащи хората с увреждания.

Г. Развиване на научно-приложни дейности с цел разработване на стоки, услуги, съоръжения и оборудване с универсален дизайн, по смисъла на дефиницията на чл. 2 от Конвенцията, които с минимална модификация и инвестиции да се пригодят към специфичните нужди на хора с увреждания.

Цел 2

Промяна на модела на грижа за деца с увреждания от настъпването им в специализирани институции към грижи в семейна среда

Направления

Достъп до качествени дневни грижи за деца с увреждания чрез:

- Предоставяне на различни форми на дневни грижи въз основа на извършено проучване и планиране, което да е съобразено с местните потребности.

- Развита система от стимули за общинските власти за разкриване на различни форми на дневни грижи, вкл. и на алтернативи на детските ясли и градини, като напр. показалите своята ефективност фамилни центрове и др.

- Развита система от стимули за родителите за записване на децата в предучилищни форми на образование и посещаване на детските градини с цел обхващане на децата в предучилищна възраст в образователната система чрез социално подпомагане под условие, премахване на таксите за детски ясли или градини и др.

- Продължаване на създаването на подкрепяща среда за обучението и възпитанието на децата със специални образователни потребности в общообразователните училища и детските градини, която да включва:

- а/ достъпна архитектурна среда,
- б/ екипи от специалисти, в зависимост от потребностите на децата,
- в/ диагностична, консултативна и рехабилитационна дейност,
- г/ специални учебно-технически средства и апаратура,
- д/ индивидуални образователни програми,
- е/ учебни програми по специалните учебни предмети и други.

- Предоставяне на услуги за родители на деца с увреждания с цел подкрепа за отглеждане на детето в семейството.

- Оптимизирано съотношение брой персонал - брой деца в различните форми на дневни грижи за предоставяне на качествени социални услуги.

- Продължаване на процеса на реструктуриране на специализираните институции за деца с увреждания с оглед предоставяне на дневна и седмична грижа и други социални услуги в общността за подкрепа на децата с увреждания и техните семейства.

- Превенция на изоставянето и насърчаване на отглеждане на дете с увреждане в семейството:

- Нормативни промени, в основата на които да се постави индивидуализирането на оценката на различните потребности на децата с увреждания.

- Осигуряване на информация чрез брошури, печатни материали, видеоматериали и др. Информационни източници и консултации за родителски организации, групи за взаимопомощ, услуги и служби за деца с увреждания в съответните региони.

- Развитие на социални услуги за деца с увреждания и техните семейства, изграждане на достъпна архитектурна среда:

- Планиране и координиране на социални услуги на деца с увреждания на областно ниво.

- Определяне на минимален пакет социални услуги за деца с увреждания за всяка област в страната.

- Разширяване и въвеждане на модели на дневни услуги за семейства с деца с увреждания.

- Анализ на резултатите от работата на социалните услуги за деца с увреждания.

Цел 3

Гарантиран достъп до качествено образование на хората с увреждания

Направления

В средното образование е необходимо да продължи прилагането на политиката за включващо обучение на децата със специални образователни потребности чрез:

- Единна методика за комплексно педагогическо оценяване и препоръки за децата със специални образователни потребности.

- Изградени положителни нагласи към включващо обучение в различните общности – учители, ученици, деца и родители.

Създадени условия, гарантиращи интеграцията на децата със специални образователни потребности в детските градини и общообразователните училища чрез изграждане на подкрепяща среда, която включва:

1. достъпна архитектурна среда съгласно изискванията на нормативните документи в тази област.

2. екипи от специалисти, в които в зависимост от потребностите на децата и учениците се включват учители - специални педагози, ресурсни учители, психолози, логопеди, рехабилитатори на слуха и говора и други, родителите, настойниците или попечителите на децата и учениците със специални образователни потребности.

3. диагностична, консултативна и рехабилитационна дейност.

4. специални учебно-технически средства и апаратура, дидактически материали, учебни помагала и други.
 5. индивидуални образователни програми.
 6. учебни програми по специалните учебни предмети за децата и учениците с увреден слух и с нарушено зрение.
- Оптимизирана система на специалните училища.
 - Създаване на условия за достъп до образование на децата с увреждания в специализираните институции.
 - Организиране на кампании за информиране на семействата на деца с увреждания за правата, задължения и възможности за ранно включване на децата в образователната система.
 - Оценяване от експертна комисия на децата с увреждания, настанени в специализирани институции относно възможностите им за обучение.
 - Разработване и приемане на механизъм, даващ възможност за подкрепа на децата с увреждания да продължат обучението и образованието си.
 - Промяна на нагласите на обществото към децата с увреждания /формиране на положителни нагласи към приобщаващото образование у екипите в училищата и детските градини, у деца и ученици с и без увреждания и техните родители, широката общественост/
 - разработване на комуникационна стратегия на национално и регионално ниво за привличане на медиите, като партньори в процеса на промяна на нагласата на обществото към децата с увреждания.
 - обучение на журналисти от националните и местните медии по въпросите на закрилата на децата.

В сферата на висшето образование:

- Актуализиране на учебните планове, разработени от висшите училища, за обучение по педагогически специалности, както и за обучение за придобиване на педагогическа правоспособност от лица с висше образование по други специалности с цел осигуряване на адекватни знания и умения, необходими за работа с деца и младежи с трайни увреждания.
- Изработване от висшите училища на обучителни програми, съобразени с потребностите на студентите, специализантите и докторантите с трайни увреждания.
- Осигуряване на достъпна архитектурна среда във всички висши училища и в сградния фонд към тях.
- Осигуряване на възможности за стаж в реални условия за студентите с увреждания.
- Осигуряване на стимули (данъчни облекчения, средства за заплати) за работодатели, приемащи на работа стажанти, както и специалисти с висше образование с трайни увреждания.

Цел 4

Осигуряване на комплексна медицинска и социална рехабилитация. Помощните средства, приспособления и съоръжения (ПСПС) и медицинските изделия

Направления

- Разработване на програми за последователното провеждане на цялостния процес на рехабилитация – медицинска, професионална и социална.

- Активно участие и право на избор на човека с увреждане и неговите близки в рехабилитационния процес.

- Ранна диагностика и превенция на уврежданията.

Изграждане на структури и съответните механизми на заплащане за осъществяване правото на хората с увреждания на медицинска рехабилитация:

Рехабилитационни центрове с интердисциплинарни екипи – лекари, психолози, физиотерапевти, кинезитерапевти, ерготерапевти - за стационарно провеждане на комплексна медицинска рехабилитация.

Мрежа за осигуряване и предоставяне на услуги по медицинска рехабилитация. Рехабилитационните услуги без настаняване в стационар да имат предимство пред стационарните.

Осигурителните фондове (социални и здравни) е необходимо да разширят обема от дейности по медицинска рехабилитация на хора с увреждания в осигурените, респективно платени от тях здравни и социални услуги. НЗОК осигурява оказването на медицинска рехабилитация на задължително здравно осигурените лица в т.ч. и на хора с увреждания в обхвата на Наредба № 40 за определяне на основния пакет от здравни дейности гарантиран от бюджета на НЗОК по пакет извънболнична и болнична медицинска помощ.

- Въвеждане на нови технологии в производството и снабдяването с индивидуални технически помощни средства и медицински изделия чрез данъчни, митнически и други преференции.

- Прецизиране на нуждите от ПСПС и медицинските изделия.

- Определяне и договаряне на адекватни цени на заплащане.

- Повишаване на изискванията към доставчиците на ПСПС и медицинските изделия.

- Въвеждане на нови видове ПСПС и медицински изделия за хората с увреждания, отговарящи на съвременното технологично развитие /включително компютъризирани системи и съоръжения/.

- Съчетаване на индивидуалния избор с експертната оценка за необходимостта от ПСПС и медицински изделия, съобразно възрастта, активността, професията и заетостта.

Цел 5

Разширяване възможностите за трудова заетост при хората с увреждания и включването им в различни програми за осигуряване на подходящи работни места

Направления

- Повишена ефективност на програмите за заетост на национално и местно равнище чрез реализиране на програми и мерки за създаване на трайни работни места с осигуряване на постоянна заетост за хората с увреждания на пазара на труда.

- Насоченост на насърчителните мерки за работодателите към осигуряване на по-дългосрочна и качествена заетост; подобрени услуги, предлагани от бюрата по труда на работодателите и повишен брой на заявените работни места от реалния сектор.

- Променени нагласи на работодателите по отношение наемаването на работа на лицата в неравностойно положение на пазара на труда.
- Стимули за работодатели за приспособяване на работната среда спрямо нуждите на хората с увреждания.
- Стимулирано професионално обучение и квалификация на хората с увреждания.
- Самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания.
- Устойчив модел за развитие на социални предприятия.
- Устойчив модел за развитие на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания (вписани в регистъра, поддържан от АХУ, съгласно чл.29 от ЗИХУ).
- Механизъм на реализация на политиката за разширяване възможностите за трудова заетост при хората с увреждания на различни нива и ефективни контролни и санкциониращи механизми.
- Повишен контрол по спазване на законовите изисквания на чл.315 от Кодекса на труда, чл.9а от Закона за държавния служител и чл. 27 от Закона за интеграция на хората с увреждания за осигуряване на определен брой работни места за хора с трайни увреждания и намалена работоспособност.

Цел 6

Приоритетно развитие на социалните услуги в общността. Развитие на алтернативните форми на услуги

Направления

- Постепенно намаляване броя на заведенията за социални услуги за хора с увреждания и на местата в тях, чрез въвеждане на стимули и мерки, насочени към оставане на хората с увреждания в обичайната среда и семейството.
- Развити дневни форми за извършване на социални услуги - дневни центрове и бюра за социални услуги, рехабилитационни центрове и др. Изградени дневни форми като междуселищни центрове с оглед задоволяване потребностите на хората с увреждания от малките населени места, където не е ефективно или е невъзможно самостоятелното развитие на подобни структури.
- Разширяване и усъвършенстване на схемите за предоставяне на услугите личен асистент и социален асистент в национален мащаб.
- Утвърдени норми и практически мерки за повишаване отговорността, включително финансовата, на близките на хората с увреждания, задължени по закон да се грижат за тях.
- Разработени механизми и стимули за НПО, с оглед поемане на държавни и общински функции в областта на социалните услуги, на основата на търгове и конкурси за финансово и материално обезпечаване на съответните проекти.
- Разработена концепция за раздържавяване и децентрализиране в областта на социалните услуги и стимулиране развитието на пазарен тип услуги за хора с увреждания.
- Правна регламентация на активното и задължително предлагане на определени видове и форми социални услуги, включително т. нар. "Индивидуален план за рехабилитация и социална интеграция".

- Развити посреднически услуги за хората с увреждания, за които близките им, задължени по закон да се грижат за тях, не изпълняват своите задължения/постигане на досъдебни споразумения, помощ в съдебната фаза и др.

- Разработена цялостна система от стандарти, норми и нормативи за различните видове и форми социални услуги, материално техническа база и достъпа до и в съответните институции.

- Децентрализация на управлението и финансирането на специализираните институции към местните власти.

- Механизъм на финансиране, който да насърчава общините да развиват услуги в общността.

- Нови стандарти за грижа в специализирана институция, които приближават максимално отглеждането в нея до живот в семейна среда и създават условия за добро качество на грижите в тях.

- Подобряване и поддържане на качеството на институционалната грижа чрез прилагане на индивидуален подход към децата, осигуряване на среда, близка до семейната, оптимизиране броя на персонала съобразно броя на настанените лица, предлагане на специализирани услуги и др.

- Ефективен мониторинг и контрол върху качеството на грижите и услугите, предлагани за децата в специализираните институции чрез актуализиране на стандартите за качество на грижата и системата за контрол върху спазването на стандартите.

- Преструктуриране на специализираните институции с цел трансформирането им в различни форми на социални услуги в общността.

- Изграждане на защитени жилища за лица с ментални увреждания, с множество увреждания, включително и сляпо-глухи, които нямат подходящи условия за живот в домашна среда при близките си или нямат близки, които да се грижат за тях.

- Повишаване на качеството на социалните услуги за деца с увреждания, предоставяни в специализирани институции и в общността, чрез прилагане на съответните критерии и стандарти.

- Оказване на системна методическа помощ и подкрепа на доставчиците на социални услуги от компетентните държавни органи с оглед подобряване качеството на живот на хората с увреждания и техните семейства.

- Създаване на система за непрекъснато обучение и повишаване на квалификацията на персонала в специализираните институции за деца и за хора с увреждания с оглед прилагането на съвременните стандарти за медицински и социални грижи.

- Въвеждане на индивидуални бюджети и директни плащания при доставка на социални услуги на хората с увреждания.

- Развитие на социални услуги, свързани с извършване на основна рехабилитация, професионално ориентиране, професионално образование и обучение, както и изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване на хора с увреждания.

- Разширяване и дооборудване на материалната база съгласно европейските стандарти за провеждане на основна рехабилитация и професионално образование и обучение на хора с увреждания.

- Включване на хората с увреждания чрез улесняване достъпа до професионално образование и обучение.

- Осигуряване съобразен с увреждането учебно рехабилитационен процес, който да гарантира усвояването на необходимите за определена позиция компетенции.

- Разширяване на достъпа на хора с увреждания до програмите за учене през целия живот, който да им дава възможност за продължаващо образование и обучение.

Цел 7

Осигуряване на равни възможности за спорт, отдих, туризъм и участие в културния живот

Направления

- Участие в културни прояви и развлечения.
- Условия за развитие и интегрирано обучение в областта на науката, изкуството, спорта на децата с увреждания.
 - Създаване на условия за развитие на талантливите деца с увреждания чрез насърчаване на техните творческите изяви, както и стимулиране на училищата по изкуствата и творческите съюзи на художници, музиканти, артисти, на музеи, галерии и културни институции да осъществяват програми с участието на деца с увреждания.
 - Достъпност на художествените произведения.
 - Възможност на хората с увреждане да творят и развиват своите творчески умения.
 - Обучен персонал на организации за спорт, развлечения, туризъм, култура и други за общуване с хора с увреждания.
 - Развитие на проекти за изкуство, култура и спорт на хора с увреждания и техни организации.
 - Осигурени места за отдих, спорт и туризъм като хотели, плажове, спортни центрове, гимнастически зали и други, достъпни за хора с увреждания.
 - Насърчаване на спортните организации да създават възможности за хората с увреждания да участват в спортната дейност, проектирани специални схеми и спортни игри.
 - Създаване както на специализирани отбори, съставени само от хора с увреждания, така и на смесени отбори от хора с и без увреждания.
 - Подготвени елитни състезатели за участие в европейски, световни и параолимпийски игри и специалните олимпийски игри. Осигурени бази, треньори и финансиране.
 - Признаване спортните постижения на хора с увреждания адекватно на останалите спортисти.
 - Изградена система за насърчаване на обществените и частните организации в областта на културата, спорта, развлеченията и туризма да предприемат редовни обучения по осведоменост в областта на уврежданията за своя персонал като основна дейност;
 - Създадени стимули за обществените и частните медии активно да дискутират в програмите си въпросите относно осигуряването на равни права и възможности на хората с увреждания и недопускането на дискриминация спрямо тях.

Цел 8

Повишаване степента на информираност на обществото за проблемите и възможностите на хората с увреждания и промяна в обществените нагласи спрямо тях

Направления

- Широка обществена подкрепа на дейностите, които ще се предприемат за реализиране на Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г. чрез провеждане на информационни кампании.
- Активно ангажирани медии в процеса на повишаване на информираността на обществото по проблемите и възможностите на хората с увреждания.
- Популяризиране на целите на стратегията чрез съдействието на отговорните институции в непосредствената им дейност.
- Променена визия, език и начин на представяне на хората с увреждания в медийното пространство чрез работа с журналисти и експерти в сферата на масовите комуникации.

МЕХАНИЗЪМ ЗА МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА НАСОКИТЕ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ 2008 – 2015 Г.

Министерският съвет приема План за действие по изпълнението на заложените цели в Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г.

На национално ниво наблюдението и оценката на изпълнението на целите на Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г се извършва от МТСП чрез периодични доклади от ресорните министерства и институции. Резултатите от наблюдението се обобщават от МТСП в годишен доклад, който се внася за одобрение в Министерския съвет в срок не по-късно от 31 март на съответната календарна година.

На местно ниво наблюдението на политиките за детето се изпълнява от Общинските администрации, Дирекции „Социално подпомагане”, Регионалните инспекторати по образование, Бюрата по труда, Областните инспекции по труда, Регионалните центрове по здравеопазване, лицензирани доставчици на социални услуги.

ФИНАНСОВО ОСИГУРЯВАНЕ

Реформата в сферата на публичните финанси, която се осъществява през последните години има за цел оптимизация на публичните разходи, децентрализация, повишаване устойчивостта на публичните финанси, чрез прилагане на стратегически методи на планиране и програмиране и търсене на по-висока добавена стойност при предоставяне на публичните услуги на гражданите. Въвеждането на новия модел за програмно бюджетирание, включително и на междусекторни политики, цели по-доброто

интегриране на политиките в зависимост от поставените цели на общата политика. Въвеждането на подхода на програмно бюджетно разпределение доведе до по-ефективното разпределение на наличните бюджетни ресурси, както и до тяхното ефикасно разходване по конкретни програми. Този подход позволява и ефективно и прозрачно наблюдение на изпълнението чрез оценка на постигнатите резултати.

Основният източник на финансиране на дейностите в изпълнение на Стратегията е държавният бюджет и общинските бюджети. Най-големият допълнителен източник за финансиране на тези политики ще бъдат Структурните фондове на ЕС, чрез съответните Оперативни програми – Развитие на човешките ресурси, Регионално развитие, Конкурентноспособност, Транспорт и др.